

Lausunto

Eduskunnan talousvaliokunnalle Ison-Britannian kansanäänestyksen tuloksen vaikutuksista

I sossa-Britanniassa järjestettiin 23.6.2016 EU-jäsenyyttä koskeva kansanäänestys, jossa enemmistö äänestäjistä kannatti ns. Brexitä eli Euroopan unionista eroamista. Lissabonin sopimuksen EU:sta eroamista koskeva 50. artikla sallii eroilmoituksensa jättäneelle maalle kahden vuoden mittaisen ja (Eurooppa-neuvoston siihen yksimielisesti suostuessa) pidemmänkin siirtymäkauden, jonka aikana eroava maa voi neuvotella tulevasta suhteistaan Unionin kanssa. Siksi äänestystuloksen välittömät vaikutukset (kuten punnan arvon heikkeneminen ja Ison-Britannian valtion luottoluokituksen aleneminen) perustuvat enemmän yleiseen epävarmuuden kasvuun kuin ennakoitavissa oleviin, lähivuosina toteutuviin muutoksiin Ison-Britannian taloudessa tai EU:n ja Ison-Britannian suhteissa.

Viime kuukausina useat ennustelaitokset ovat esittäneet aiempaa optimistisempia arvioita Suomen talouskehityksestä, ja Tilastokeskuksen uusimpien lukujen valossa myös Suomen viimevuotinen talouskasvu näyttää luultua ripeämmältä. Esimerkiksi Palkansaaajien tutkimuslaitos on aiemmin (31.3.2016) arvioinut talouskasvun olevan kuluvana vuoden (2016) 1,1% ja ensi vuonna (2017) 1,3%, mutta kuluvan vuoden talouskasvuarviota korjattiin myöhemmin lukuun 1,5%. Äänestystulos ei ole peruste tehdä oleellisia muutoksia näihin Suomen talouskehitystä koskeviin arvioihin.

Ison-Britannian eron toteutuessaan aiheuttamia, Suomen pidemmällä tähtäimellä kohdistuvia taloudellisia vaikutuksia on vaikea ennakoida, koska Euroopan Unionin ja siitä eronneen Ison-Britannian välisten sopimusten sisältöä ei vielä tunneta. Populistiseen, maahanmuuttoa (eikä niinkään vapaakauppaa) arvostelleeseen kampanjaan perustunut äänestystulos tullee ehkäisemään lähinnä työvoiman – eikä niinkään tavaroiden ja palveluiden – vapaata liikkuvuutta Euroopan unionin ja Ison-Britannian välillä. Jos Suomen vienti Isoon-Britanniaan lähivuosina supistuu, supistuminen ei johtune niinkään eron myötä syntyvistä kaupan esteistä Suomen ja Ison-Britannian välillä vaan pikemminkin eron mukanaan tuomasta Ison-Britannian talouden supistumisesta ja punnan heikkenemistä.

Vielä ei myöskään ole tiedossa, miten Isossa-Britanniassa toimivien pankkien ja Euroopan Unionin suhteet järjestetään eron jälkeen. Kansanäänestyksen jälkeen Lontoossa toimivan finanssialan keskittymän tulevaisuutta koskeva epävarmuus on ilmennyt erityisesti pankkiosakkeiden hintojen laskuna, ja julkisuudessa käydyssä keskustelussa on jopa tuotu esiin huoli vuoden 2008 kriisin uusiutumisesta. Euroopan Unionissa toimivien pankkien sääntelyä on kuitenkin kiristetty vuoden 2008 jälkeen, ja uusi Basel III –sääntelyjärjestelmä on lisännyt pankkisektorin vakautta mm. kasvattamalla pankeilta vaadittua oman pääoman määrää. Toisaalta myös Basel

III –järjestelmän pääomavaatimuksia määrättäessä käytetään (aiemman Basel II-järjestelmän tavoin) pankkien omiin, sisäisiin riskiarvioihin perustuvia riskipainoja, mikä tarjoaa pankeille kannusteen arvioida luottoriskit todellisia pienemmiksi ja tekee pankit erityisen haavoittuviksi sellaisissa odottamattomissa kriisitilanteissa, joita ei sisäisiä riskiarvioita tehtäessä ole kyetty ottamaan huomioon.

Äänestystuloksen tärkeimmät vaikutukset eivät luultavasti tule olemaan ahtaassa mielessä vain taloudellisia vaan myös poliittisia. Euroopan unionin kehitys sellaiseksi entistä kiinteämmäksi valtioiden liitoksi, jota on luonnosteltu esimerkiksi ns. ”viiden puheenjohtajan raportissa”,¹ näyttäytyy Ison-Britannian kansanäänestyksen jälkeen entistä epärealistisempänä tulevaisuuden skenaariona. ”Viiden puheenjohtajan raporttiin” on kirjattu mm. näkemys, jonka mukaan euroalueen maat ovat luopuneet kansallisista valuutoista pysyvästi ja lopullisesti [once and for all], vaikka Lissabonin sopimus antaa myös euromaille mahdollisuuden erota Euroopan Unionista. Siitä huolimatta, että Iso-Britannia on euroalueen ulkopuolinen maa, Iso-Britannia voi Lissabonin sopimuksen 50. artiklan mukaisen eroprosessin käynnistäessään heikentää uskoa euroalueen pysyvyyteen ja välillisesti myös luottamusta euromaiden valtionvelkajoihin.

Maariskin teorian mukaan suvereeni valtio jolla on oma valuutta, voi laiminlyödä velkojensa maksua suoralla ja epäsuoralla tavalla: suvereenina toimijana se voi jättää velkansa maksamatta, ja silloin kun velkojen rahayksikkö on maan oma valuutta, se voi myös maksaa velkoja ”setelirahoituksella” eli velvoittamalla keskuspankinsa painamaan lisää rahaa. Jälkimmäiseen vaihtoehtoon liittyy maksujen epäsuoraa laiminlyöntiä silloin kun setelirahoitus johtaa inflaation välityksellä saatavien arvon heikkenemiseen. Yhteisvaluutta-alueella inflaation välityksellä toteutuvan velanmaksun laiminlyönnin vastine on velan nimellisarvon vaihtuminen [engl. redenomination]: laiminlyönti on mahdollista, jos maa eroaa yhteisvaluutta-alueesta, ottaa käyttöön kansallisen valuutan joka devalvoituu yhteisvaluuttaan nähden, ja maksaa velkansa omassa valuutassaan yhteisvaluutan sijasta. Yksi Ison-Britannian kansanäänestyksen tärkeistä mutta vähemmän ilmeisistä epäsuorista vaikutuksista saattaa olla se, että koettu saatavien nimellisarvon vaihtumisriski kasvaa euroalueella, kun Euroopan Unionista eroaminen näyttäytyy entistä uskottavampana politiikkavaihtoehtona. ■

Helsingissä 1.7.2016

Ilkka Kiema
Vanhempi tutkija
Palkansaaajien tutkimuslaitos

¹ Juncker, Jean-Claude: ”Completing Europe’s Economic and Monetary Union”, European Commission 2015.